

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/93/095/0274
d.d. 25 januari 1993

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlands Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v.

AMAD

Intern:

HMID

HSV

HMA

HPEA

MA-D

Archief

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

09/93

(Afgesloten 251200 JAN 1993)

Kroatië

Op 22 januari hebben Kroatische eenheden offensieve acties ingezet tegen door Serviërs beheerste doelen in en rond UNPA-zuid. Het Kroatische optreden lijkt te zijn gericht op het gebied tussen de door Kroaten beheerste havenstad Zadar en de plaats Maslenica, waar zich tot 1991 een brug bevond die de enige verbinding vormde tussen noord-Kroatië en Dalmatië. Deze brug is tijdens de Servisch-Kroatische strijd in dat jaar opgeblazen. De Kroaten zeggen inmiddels beide oevers die door de brug werden verbonden, onder controle te hebben en hun offensief te hebben stopgezet, omdat de brug nu kan worden herbouwd. De Kroatische president Tudjman heeft echter verklaard dat zijn eenheden in het gebied aanwezig zullen blijven om een terugkeer van de Serviërs te voorkomen. Dit geeft aan dat Kroatische eenheden blijvend zullen worden gestationeerd in UNPA-zuid, en derhalve in "Servisch" gebied.

Er zijn overigens geen aanwijzingen dat de gevechten zijn afgenomen. De Kroatische Serviërs hebben hun bewapening in reactie op het Kroatische optreden de afgelopen dagen versterkt, onder meer met in een eerder stadium verborgen (zware) wapens, maar ook door plundering van VN-depots, ook in de andere UNPA's. Zij hebben verklaard dat zij het verloren gebied willen heroveren.

Een ander hoofddoel van het Kroatische offensief lijkt het militaire vliegveld Zemunik bij Zadar te zijn geweest. Zemunik was vóór het uiteenvallen van Joegoslavië een basis van het Joegoslavische Volksleger (JNA). Na de aftocht van de JNA is Zemunik onder controle van de Serviërs gebleven, mogelijk voor een deel JNA-leden die zich formeel hadden aangesloten bij lokale (Servische) paramilitaire organisaties. Volgens Kroatische mededelingen is Zemunik nu onder Kroatische controle gebracht. De bevelhebber van UNPROFOR, Nambiar, heeft verklaard dat de Kroaten bij hun acties bij Zemunik ook hebben gevuld op VN-eenheden. Nambiar benadrukte in dit verband dat de Kroaten op de hoogte waren van de aanwezigheid van VN-militairen bij het vliegveld.

De "Joegoslavische" militaire en politieke leiding (president Cosic en CGS Panic) heeft de Veiligheidsraad gevraagd actie te nemen tegen Kroatië. Zij hebben ook gedreigd met een "Joegoslavische" militaire interventie ten gunste van de Kroatische Serviërs. Volgens Panic nemen 20.000 Kroatische militairen deel aan de acties. Dit aantal is echter waarschijnlijk sterk overdreven.

Met het herstel van de brug bij Maslenica zou de verbinding tussen de beide delen van Kroatië worden verbeterd, hetgeen niet alleen grote economische voordelen heeft, maar ook eventuele toekomstige militaire operaties tegen de "Servische" gebieden elders zou vereenvoudigen. Ook de actie tegen Zemunik kan erop wijzen dat Kroatië met de aanval onder meer zijn militaire uitgangspositie heeft willen verbeteren met het oog op een mogelijk grootschalig militair offensief tegen de "Servische" gebieden later dit jaar.

Daarnaast worden met het Kroatische optreden politieke belangen gediend. Daarbij kan worden gewezen op de groeiende binnenlands-politieke druk op de Kroatische regering om krachtige maatregelen te nemen teneinde haar gezag over de "Servi-

sche" gebieden te herstellen en de terugkeer van de (Kroatische) vluchtelingen mogelijk te maken. In dit verband is vermeldenswaard dat de opperbevelhebber van de Kroatische strijdkrachten, Bobetko, heeft verklaard dat nu de omstandigheden zijn geschapen voor de terugkeer van duizenden vluchtelingen. Tevens heeft de Kroatische regering met deze militaire operatie waarschijnlijk de Kroatische Serviërs duidelijk willen maken dat zij haar doelstellingen zonnodig met militaire middelen wil (en kan) realiseren. Een aanvullende overweging kan zijn dat de Kroatische regering de VN wil aansporen tot een actiever optreden om de bepalingen van het VN-vredesplan voor Kroatië van vorig jaar uit te voeren. Er was de afgelopen maanden sprake van groeiende kritiek van Kroatische zijde op het in Kroatische ogen te passieve optreden van UNPROFOR. Zoals bekend heeft Kroatië de afgelopen weken nadrukkelijk gepleit voor zo'n krachtiger optreden. Overigens is het de vraag of dit doel gediend wordt met de, volgens Nambiar opzettelijke, beschieting van VN-eenheden op Zemunik.

De hernieuwde vijandelijkheden in Kroatië zullen naar verwachting leiden tot toenemende internationale kritiek op Kroatië. Daarnaast is het plunderen van de wapendepots door de Serviërs niet alleen een aanzienlijke terugslag voor de VN-vredesinspanningen in Kroatië, maar wijst dit ook op het gevaar dat de vijandelijkheden zich tot andere delen van Kroatië uitbreiden. Ook een militaire interventie door derden behoort in beginsel tot de mogelijkheden. Zoals de uitlatingen van Cosic en Panic onderstrepen, is een "Joegoslavische" interventie denkbaar, al is deze om internationaal-politieke overwegingen minder waarschijnlijk. Verder is UNPA-zuid voor de "Joegoslavische" strijdkrachten vrijwel onbereikbaar en zou zo'n interventie derhalve gericht moeten zijn tegen doelen elders in Kroatië of zelfs Bosnië-Herzegovina. De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft eveneens assistentie aan zijn Kroatische volksgenoten als mogelijkheid genoemd.

Bosnië-Herzegovina

De opleving van de strijd in Kroatië kan ook gevolgen hebben voor de onderhandelingen in Genève over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina. Zoals reeds eerder gemeld, is de door de internationale bemiddelaars Vance en Owen voorgestelde vredesregeling zeer gunstig voor de Kroaten, aangezien hun voorstellen in belangrijke mate overeenkomen met de Kroatische doelstellingen. Het lijkt niet in het belang van Kroatië nu omstandigheden te creëren die het mislukken van die onderhandelingen kunnen bevorderen. Het Kroatische optreden tegen de UNPA's kan er enerzijds op wijzen dat Kroatië de kans op een definitief akkoord langs de door Vance en Owen uitgezette lijnen uiterst klein acht en daarom haar uitgangspositie voor de periode na de mislukking van deze besprekingen wil verbeteren. Anderzijds is het denkbaar dat Kroatië met het gemelde optreden voldongen feiten heeft willen creëren, analoog aan het Servische optreden in Bosnië-Herzegovina.

De "Joegoslavische" president Cosic heeft onderstreept dat vrede in Bosnië onmogelijk is als de strijd in Kroatië niet wordt beëindigd. Aanvankelijk was erop gezinspeeld dat de "Joegoslavische" delegatie de onderhandelingen zou boycotten uit protest tegen het Kroatische optreden, maar dit dreigement is niet ten uitvoer gebracht, vermoedelijk om het huidige Servische diplomatieke isolement niet te vergroten.

Volgens een woordvoerder van Vance en Owen wordt in Genève ondanks de strijd in Kroatië enige voortgang geboekt. Hij onderstreepte echter dat het nog te vroeg is om te stellen dat de onderhandelingen succes zullen hebben. Overigens werd aangegeven dat de betreffende vooruitgang geen betrekking had op de door Vance en Owen voorgestelde grenzen van de nieuw te vormen autonome provincies, die zoals bekend zowel bij Moslims als Serviërs op grote bezwaren stuiten. De progressie zou met name zijn geboekt in bilaterale besprekingen tussen Kroaten en Moslims. Dit wijst erop dat beide bevolkingsgroepen, die zoals bekend ondanks

sche" gebieden te herstellen en de terugkeer van de (Kroatische) vluchtelingen mogelijk te maken. In dit verband is vermeldenswaard dat de opperbevelhebber van de Kroatische strijdkrachten, Bobetko, heeft verklaard dat nu de omstandigheden zijn geschapen voor de terugkeer van duizenden vluchtelingen. Tevens heeft de Kroatische regering met deze militaire operatie waarschijnlijk de Kroatische Serviërs duidelijk willen maken dat zij haar doelstellingen zonnodig met militaire middelen wil (en kan) realiseren. Een aanvullende overweging kan zijn dat de Kroatische regering de VN wil aansporen tot een actiever optreden om de bepalingen van het VN-vredesplan voor Kroatië van vorig jaar uit te voeren. Er was de afgelopen maanden sprake van groeiende kritiek van Kroatische zijde op het in Kroatische ogen te passieve optreden van UNPROFOR. Zoals bekend heeft Kroatië de afgelopen weken nadrukkelijk gepleit voor zo'n krachtiger optreden. Overigens is het de vraag of dit doel gediend wordt met de, volgens Nambiar opzettelijke, beschieting van VN-eenheden op Zemunik.

De hernieuwde vijandelijkheden in Kroatië zullen naar verwachting leiden tot toenemende internationale kritiek op Kroatië. Daarnaast is het plunderen van de wapendepots door de Serviërs niet alleen een aanzienlijke terugslag voor de VN-vredesinspanningen in Kroatië, maar wijst dit ook op het gevaar dat de vijandelijkheden zich tot andere delen van Kroatië uitbreiden. Ook een militaire interventie door derden behoort in beginsel tot de mogelijkheden. Zoals de uitlatingen van Cosic en Panic onderstrepen, is een "Joegoslavische" interventie denkbaar, al is deze om internationaal-politieke overwegingen minder waarschijnlijk. Verder is UNPA-zuid voor de "Joegoslavische" strijdkrachten vrijwel onbereikbaar en zou zo'n interventie derhalve gericht moeten zijn tegen doelen elders in Kroatië of zelfs Bosnië-Herzegovina. De Bosnisch-Servische leider Karadzic heeft eveneens assistentie aan zijn Kroatische volksgenoten als mogelijkheid genoemd.

Bosnië-Herzegovina

De ervaring van de strijd in Kroatië kan ook gevolgen hebben voor de onderhandelingen in Genève over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina. Zoals reeds eerder gemeld, is de door de internationale bemiddelaars Vance en Owen voorgestelde vredesregeling zeer gunstig voor de Kroaten, aangezien hun voorstellen in belangrijke mate overeenkomen met de Kroatische doelstellingen. Het lijkt niet in het belang van Kroatië nu omstandigheden te creëren die het mislukken van die onderhandelingen kunnen bevorderen. Het Kroatische optreden tegen de UNPA's kan er enerzijds op wijzen dat Kroatië de kans op een definitief akkoord langs de door Vance en Owen uitgezette lijnen uiterst klein acht en daarom haar uitgangspositie voor de periode na de mislukking van deze besprekingen wil verbeteren. Anderzijds is het denkbaar dat Kroatië met het gemelde optreden voldongen feiten heeft willen creëren, analoog aan het Servische optreden in Bosnië-Herzegovina.

De "Joegoslavische" president Cosic heeft onderstreept dat vrede in Bosnië onmogelijk is als de strijd in Kroatië niet wordt beëindigd. Aanvankelijk was erop gezinspeeld dat de "Joegoslavische" delegatie de onderhandelingen zou boycotten uit protest tegen het Kroatische optreden, maar dit dreigement is niet ten uitvoer gebracht, vermoedelijk om het huidige Servische diplomatieke isolement niet te vergroten.

Volgens een woordvoerder van Vance en Owen wordt in Genève ondanks de strijd in Kroatië enige voortgang geboekt. Hij onderstreepte echter dat het nog te vroeg is om te stellen dat de onderhandelingen succes zullen hebben. Overigens werd aangegeven dat de betreffende vooruitgang geen betrekking had op de door Vance en Owen voorgestelde grenzen van de nieuw te vormen autonome provincies, die zoals bekend zowel bij Moslims als Serviërs op grote bezwaren stuiten. De progressie zou met name zijn geboekt in bilaterale besprekingen tussen Kroaten en Moslims. Dit wijst erop dat beide bevolkingsgroepen, die zoals bekend ondanks

het anti-Servische samenwerkingsverband de afgelopen weken op een aantal lokaties zware onderlinge strijd hebben geleverd, hun onenigheid vooralsnog terzijde willen schuiven. In dit verband is vermeldenswaard dat in Gornji Vakuf, de stad in centraal-Bosnië waar de onderlinge strijd zich concentreerde, een nieuw bestand zou zijn gesloten. Er zijn echter nog geen aanwijzingen dat deze gevechten in de praktijk inmiddels zijn geluwd.

Er zijn nieuwe berichten dat Servische strijders ter voorbereiding van operaties in Bosnië-Herzegovina gebruik hebben gemaakt van Servisch grondgebied. Ook hebben Bosnische media opnieuw artilleriebeschietingen vanaf "Joegoslavisch" grondgebied op Moslim-posities gemeld. Deze meldingen kunnen niet worden bevestigd, maar zijn zeker niet uitgesloten tegen de achtergrond van de aanhoudende militaire successen van de Moslims in het Bosnisch-Servische grensgebied.

In dit verband is opmerkelijk dat het (pro-)Servische persbureau TanJug het afgelopen weekeinde heeft gemeld dat het federale leger een aantal Bosnische Moslims heeft gedood, dat zich aan de "Joegoslavische" zijde van de grens zou hebben bevonden. Volgens TanJug beoogden zij in Servië sabotage-acties uit te voeren. Dergelijke Moslim-acties kunnen bedoeld zijn als vergelding voor het Servische optreden in Bosnië-Herzegovina en de tenminste passieve steun die dit optreden vanuit Servië zelf ontvangt. Anderzijds kan het betreffende bericht ook dienen ter rechtvaardiging van de "Joegoslavische" steun aan de Bosnische Serviërs.

Servië/Montenegro

Volgens een recente NAVO-inlichtingenrapportage is het Bruto Nationaal Produkt van Servië in 1992 afgenomen met 27% en de industriële produktie met 23%. De werkeloosheid zou 60% van de beroepsbevolking bedragen. De olie- en voedselproduktie zijn aanzienlijk afgenomen. De situatie in Montenegro lijkt nog ernstiger te zijn dan in Servië. De inflatie bedroeg in december 1992 op jaarbasis meer dan 9000%. Met het wettelijk gegarandeerde minimumloon zou volgens dit rapport slechts 20% van de basisbehoeften aan levensmiddelen kunnen worden aangeschaft.

De betreffende studie onderstreept echter dat de internationale sanctiemaatregelen minder ingrijpende effecten hebben gehad dan vooraf was verwacht. Als een belangrijke reden wordt genoemd het bestaan van een schaduw economie, waarin harde valuta uit particulier bezit en goederen als ruilmiddel worden gebruikt. Bovendien blijkt het onmogelijk de voortdurende ontduikingen van het handelsembargo doeltreffend tegen te gaan. Op grond daarvan wordt in deze analyse (opnieuw) gesteld dat de sancties weliswaar de economie van "Joegoslavië" aantasten, maar dat dit laatste onvoldoende zal zijn om op korte termijn een ombuiging van de Servische opstelling inzake Bosnië-Herzegovina af te dwingen. Wel moet rekening worden gehouden met groeiende interne politieke onrust.

Conclusie/vooruitzicht

Aan de Kroatische militaire acties tegen doelen in UNPA-zuid liggen zowel economische, politieke als militaire motieven ten grondslag. Zij zijn er waarschijnlijk op gericht de verbinding tussen het noorden en het zuiden van de republiek te verbeteren, de Kroatische militaire positie te versterken met het oog op een eventueel grootschaliger militair optreden tegen de "Servische" gebieden later dit jaar, en te onderstrepen dat de dreigementen om desnoods gewapenderhand het Kroatische gezag over die gebieden te herstellen, geen loze gebaren zijn geweest. Het Kroatische optreden, dat opnieuw wijst op een gebrek aan vertrouwen in de VN-vredesinspanningen in Kroatië (en Bosnië-Herzegovina), kan leiden tot een militaire escalatie en de onderhandelingen in Genève aanzienlijk compliceren.

De sancties tegen "Joegoslavië" hebben negatieve gevolgen voor de economie van dat land, maar niet zulke ernstige consequenties als was voorzien. Er zijn geen aanwijzingen dat zij op korte termijn een ommezwaai in de Servische politieke opstelling zullen afdwingen.